

הרצל בתקשורת

דוח תקופתי (נובמבר 2017)

מאת ד"ר אנטון ברקובסקי

בעיתונות

חודש נובמבר שפע בסיקור האירועים הקשורים בעקיפין בהרצל ובמפעל הציוני.

הכותב ב"הארץ" מצא קשר חזק בין התנהגותו וגישותיו הפוליטיות והכלכליות של ראש הממשלה בנימין נתניהו לאלו של הוגת הדעות והסופרת הליברטריאנית איין רנד. כדי להוכיח את דבריו, בין היתר השתמש הכותב בציטוט של ראש הממשלה שהתייחס לספרו של הרצל "אלטנוילנד", בו העביר ביקורת מרומזת על האוטופיה ההרצליאנית, במיוחד בכל הקשור לסוגיית הקניין במשק הסוציאליסטי.¹

הכותב המשתיך לתנועה הקיבוצית מצאה ב"אלטנוילנד" הוכחות לטענותיו הקוראות לשיתוף פעולה בין כל אזרחי ישראל, יהודים וערבים גם יחד. המחבר מעוניין להפוך את ישראל למדינת רווחה אוניברסאלית, לא להכריח את המיעוטים להזדהות עם הרעיון הציוני ולתת זכות להגדרה עצמית לאלו המתגוררים ביו"ש ובעזה.²

בכתבה שדנה במאפייני הדמוגרפיה המדאיגה לכאורה של ירושלים (שהולכת להיות יותר "ערבית" ויותר "חרדית", כאשר העיר כבר "נאבדה" על ידי היהודים החילוניים) גויסה בין היתר דמותו של הרצל. וזאת כדי להנמיך במקצת את הלהבות. לשם כך נסקר ביקורו בעיר ב-1898, בו הוא גם כנראה ראה על פי רוב "רק יהודים דתיים לצד ערבים".³

בכתבתו הדנה בזרות המורכבת של העם היהודי, ושנגמרה בביקורת כלפי השמאל הישראלי, ששכח לכאורה "מה זה להיות יהודי", הזכיר פרופ' אריה אלדד את טבעה היהודית של מדינת ישראל והשכיל למצוא לכך הוכחות בכתביו של הרצל וכן אצל אבות המדינה האחרים.⁴

¹ Alpher, Rogel. "Netanyahu and Ayn Rand". *Haaretz* (19.11.2017), p. 5.

² קופר, עמירם. "ציונות ללא גזענות". *הקיבוץ* (10.11.2017), עמ' 26.

³ Frantzman, Seth, J. "Armchair demographers, the Diaspora, Israel and baby-counting racism". *The Jerusalem Post* (8.11.2017), p. 15.

⁴ אלדד, אורי. "להיות יהודים". *מעריב סופשבוע* (17.11.2017), עמ' 25.

פורסם סיפורו האישי של ניסים לוי – מנהלו החדש של מוזיאון הרצל – מעורב בראייתו של מנהלו החדש של מורשת הרצל ותורמתו הרבה לציונות. בין היתר הדגיש לוי את היותו של הרצל חילוני מובהק ובעל דעות אנטי-קלריקאליות חזקות.⁵

ביקורת אנטי-חרדית על השתלטות לכאורה של גורמים דתיים על הממשלה הופיעה באחד ממכתבי תגובה ב"ידיעות אחרונות". הכותב הדגיש היותם של הגורמים הדתיים מחסידויות שונות אנטי-ציוניים ואת פעילותם ההיסטורית והעכשווית נגד הרצל ורעיונותיו.⁶

"תוכנית אוגנדה החדשה" - באלוזיה הרצליאנית זו, אם כי בנימה חיובית, השתמש הכתב בתיאורו של בית חב"ד החדש שאמור להיפתח בקמפאלה.⁷

"אופק" - המרכז להשכלת מבוגרים באשדוד - הציע קורסים חדשים בקתדרה העממית. למרבה האירוניה, לימודי הציונות בקורס הסוקר את התהליכים שהביאו לכינונה של מדינת ישראל נמצאו ברשימה של "שאר קורסים חדשים ומרתקים... " כגון "קורס קריאה בקלפי טארוט".⁸

בהקשר הציוני הרחב זכו להתייחסות אירועים היסטוריים בעלי חשיבות מקומית וגלובאלית. עניין מרכזי היה הצהרת בלפור, האיש והיסטוריה שמאחורי ההצהרה,⁹ כמו גם הדיונים על ההצהרה במהלך 100 השנים שחלפו מאז;¹⁰ בין היתר בנושא הגשמת החלום הציוני, כפי שזה בא לידי ביטוי למשל בקונגרס הציוני הישראלי שהתקיים בתחילת החודש בבנייני האומה בירושלים,¹¹ או בתערוכה בנושא שנפתחה באקדמיה הלאומית למדעים, ובה הוצגו פרטיהם של בלפור, וולטר רוטשילד, חיים ווייצמן, נחום סוקולוב ואחרים.¹²

ציון 100 שנה למהפכה הבולשביקית ברוסיה ו"התרומה היהודית שלה" למהפכה הסוציאליסטית בעולם כולו ולתנועה הציונית ולישראל בפרט עניין גם הוא את הכותבים. את הסיבה לסוציאליזם היהודי הקיצוני שגלש הרבה מעבר לתחום המושב ובין ביתר הוביל גם לקידום הרעיונות הציוניים (פחות קיצוניים), מצא מחבר הכתבה עוד בכתביו של הרצל. בעת ביקורו ברוסיה הצארית ב-1903 נועד הרצל ללמוד את מצבם הקשה של היהודים ואף קיבל על כך הסבר משר צארי בכיר. הדיכוי היה זה שדחף את הנוער היהודי אל עבר הרעיונות הנשגבים של צדק חברתי. הוא היה גם זה שהוביל להגירה יהודית המונית, רובה לכיוון אמריקה, אך בין היתר

⁵ Weizman, Janice. "In Herzl's Footstep. A Talk with Nissim Levy". *The Jerusalem Post Lite* (22.11.2017), pp. 10-11.

⁶ צרפתי, דוד. "טירוף בצמרת". *ידיעות אחרונות* 24 שעות (28.11.2017), עמ' 2.

⁷ Ettinger, Yair. "A New Uganda Plan: Emissaries open Chabad House in Kampala". *The Jerusalem Post* (20.11.2017), p. 6.

⁸ גרמיוז, שרון. "קורסים בקתדרה העממית "אופק": טארוט, פסיכולוגיה ומדינת ישראל". *המגזין אשדוד* (10.11.2017), עמ' 53.

⁹ גרינצוויג, אליעזר. "האיש בכרכרת הזברות". *בקהילה מוסף בקהילה פלוס* (9.11.2017), עמ' 34-35.

¹⁰ Sacks, Jonathan. "Reflections on Balfour 100". *The Jerusalem Report* (1.11.2017), pp. 48-49. Kalev, Gol. "Balfour Awakened". *The Jerusalem Post* (3.11.2017), pp. 12-14. Glick, Caroline, B. "Balfour's greatest of gifts". *The Jerusalem Post* (3.11.2017), pp. 18-19.

¹¹ ילון, יורי. "חזונו של הרצל התממש במלואו". *ישראל היום!* (1.11.2017), עמ' 18.

¹² יעקובוס רצנר, דפנה. "האקדמיה למדעים: 100 שנה להצהרת בלפור". *העיר כל העיר - שבועון ירושלים* (3.11.2017), עמ' 52.

גם לכיוון ארץ ישראל. במקרה האחרון דובר על יהודים יוצאי רוסיה שתרמו רבות לקידום הישוב, לשגשוגו הרעיוני והכלכלי.¹³

אירוע אחר הקשור בציונות שהתחיל להיסקר בסוף החודש היה החלטת "כ"ט בנובמבר" והשלכותיה. בידיעות אחרונות הופיע תיאור הברכות ההיסטוריות שנשלחו בשל האירוע, בין היתר של בן גוריון למשה שרת, או של אברהם הורוביץ מאחוזת שמואל (אז בן 75). האחרון ציין את היותו מתנדב במפעל הציוני עוד מאז היותו של הרצל עומד בראש התנועה. עוד הוזכר על קיום שפע מסמכים בנושא ששמורים כיום בארכיון הציוני המרכזי בירושלים.¹⁴

¹³ Frantzman, Seth, J. "Was the Russian Revolution Jewish?" *The Jerusalem Post Magazine* (11.2017), pp. 8-11.

¹⁴ אייכנר, איתמר. "הברכה ההיסטורית של בן גוריון". *ידיעות אחרונות* (28.11.2017), עמ' 16.